

jes hagyatéka, *Kazinczy Ferencnek* Guzmicshoz intézett 147 levele. A *Hungaricából* Kazinczy egyéb jeles levelei, *Pázmándi Horváth Endre* és *Kis János* művei, levelei különösen értékesek. A legszínesebb anyagot a *Jesuitica* sorozatban találjuk. Megalapozója, Paintner Mihály a rend feloszlása után világi papi szolgálatba lépett, s 1826-ban bekövetkezett haláláig rendszeresen gyűjtött minden jezsuita vonatkozású anyagot azalattal, hogy az egy esetleges újraalakuláskor a rendre szálljon. (Öröklésjogi bonyodalmak miatt ez az anyag mégis Pannonhalmára került.) Könyvtártörténeti szempontból fontos a bevezetésnek az a megállapítása, miszerint „a feloszlott házakból az előljárók, rendtagok magukkal vitték azokat a kéziratot névjegyzékeket, versgyűjteményeket, tanulmányi, aszketikus jegyzeteket, amelyekről úgy ítélték, hogy egyéni jellegűek, és nem foglalhatják le őket a leltározók. Ezek lassan Paintnerhez vándorolnak, így tekintélyes kincs birtokosa lesz.” Külön megemlítjük itt *Pray György* több művét és levelét, s találkozunk *Mitterpacher György* és *Tumpacher József* nevével is. Kiemelkedően fontos egy 17. századi dokumentumokat tartalmazó gyűjtemény, amely az osztrák rendtartomány elsősorban magyar intézményeire vonatkozik (913. sz.). Ugyanezen tartomány „An-

nuae”-i az 1613—1669. évekre szintén itt találhatók (872. sz.).

Számos könyvtártörténeti szempontból érdekes dokumentum is fellelhető a kéziratárban. Nem szólva a főapátsági könyvtárra vonatkozó tételekről, a szerzetesrendek feloszlásával összefüggésben több tétel kapcsolódik az Egyetemi Könyvtárhoz (566., 567., 696., 861/11.), valamint más, magyar egyházi könyvtárakhoz (568—576.). A tudósok leveleiből is gazdag anyagot őriz a kéziratár. A már említett személyek levelezésén kívül *Novák Krizosztom*, *Szedes Fábán*, *Kovács Márk*, *Rosnák Márton* és *Szvorényi Mihály* levelezésgyűjteményei a legfontosabbak.

A sorozat hasznos volta egyre jobban érződik: minden újabb kötete egy-egy „helyszínre zárandoklás” alól mentesíti az adatteljességre törekvő kutatót. (Egyetlen — technikai jellegű — kritikai megjegyzés: az előállító nyomdának éberebbnek kellene lennie az összeállítás ellenőrzésében: a sorozat első kötetéből több lap, a másodikból egy iv hiányzik). (Budapest, 1981. *Országos Széchényi Könyvtár*, 240 l. 46 Ft. |*Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai. Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur*, 2.)

Tóth András

Harmat Béla: Csuka Zoltán bibliográfia

Érdfigeten, a Sárd u. 35. szám alatti házban 1976-ban megnyílt a *Jószomszédság könyvtára*. Alapítója, Csuka Zoltán saját házát és könyvtárát adományozta a közösségnek, a községnek, de ezen a révén a magyar és a délszláv népek egyetemességének is. Így ünnepelte 75. születésnapját. Azóta meghaladta a nyolcvanadikát is. Ebből az alkalmából született ez a munka, amely kéziratban már elkészült, de mire nyomdába került, az összeállító a 80. születésnap gazdag visszhangját is hozzászólhatta az addig gyűjtött hatalmas anyaghoz.

Mert Csuka Zoltán életműve kivételesen bőséges. Költőként kezdte, mint a legtöbb tollforgató; s mint természettől fogva szervező alkat, amerre sorsa vetette, mindenütt maga köré gyűjtötte az írástudókat; lapokat, folyóiratokat, antológiákat szerkesztett, majd — amikor (még mindig csak

húszévesen) Újvidékre került — megtanult szerbül, fölismerte a délszláv népek és a magyarság egymásraultaltságát történelmi sorsban, kultúrában, s ráébredt legigazibb hivatására: a szerbhorvát irodalom értékeinek a magyar olvasókhoz való közvetítésére. Költőként sem szűnt meg valani a világ és a maga dolgairól; versei ott vannak a vajdasági és a hazai antológiákban (így a jugoszláviai magyar avantgarde költészet 1973-ban megjelent gyűjteményében és a *Hét évszázad magyar versei*-nek 1979-ben megjelent 5. kiadásában is), de munkásságának javát mégis számtalan műfordítása teszi ki. Neki köszönhetjük a Nobel-díjas Ivo Andrić szinte teljes életművének átültetését, Krleža, Crnjanski, Njegoš, Ivan Goran Kovačić, Jakov Ignjatović, Dušan Čalić, Ivan Cankar és még sok más, jórészt épp az ő tolmácsolásából megismert szerb, horvát, szlovén, macedón

író, költő megszólaltatását magyarul. S mindezen fölül megírta *A jugoszláv népek irodalmának történetét* (1963), Jakov Ignjatovićnak, a 48-as szabadságharc velünk tartó harcosának, „a szentendrei rebellisnek” regényes életrajzát (1969), papírra vetette visszaemlékezéseit szabadkai korszakára (1971), s közreműködött Szenteleky Kornél levelezésének kiadásában (1943). Ez utóbbival az egykori harcostárs tisztelgett a „bácskai Kazinczy”, a szivaci irodalomszervező emléke előtt. Mert Csuka Zoltán — Szenteleky Kornél, Dettre János és Szirmai Károly mellett — a Trianon után önállósult vajdasági magyar irodalom egyik bábája, szervezője, szerkesztője is volt, és e minőségében is beírta nevét a jugoszláviai magyarság művelődéstörténetébe.

Erről a gazdag életműről hű képet nyújt a *Pest megyei téka* 2. számaként megjelent személyi bibliográfia. A műfaj természete szerint két nagy részből áll: Csuka Zoltán műveinek és a róla szóló írásoknak jegyzékéből, azzal a kivétellel, amely már általánosan bevált gyakorlatnak tarthatunk, hogy az alkotó egy-egy művéről írott ismertetések, bírálatok nem a második részbe kerülnek, hanem az elsőbe, mindjárt az ismertetett mű után.

Békés György előszavát és *Czine Mihály* Csuka Zoltánról készített kitűnő arcképvázlatát a bibliográfus, *Harmat Béla* útmutatója követi. Jóllehet teljességre törekedett, a viszontagságos életút következtében szétszórt művek hiánytalan összeszedése megvalósíthatatlan feladatnak bizonyult számára. A nehézségeket jelzi, hogy már a nyomdai munkák közben került elő például Csuka Zoltán Pécsen 17 évesen szerkesztett önképzőkori lapjának, *A diáknak* (1918—19) 19 megjelent számából 15, s bár ezek anyagát még sikerült beiktatni, de már csak tételszámok nélkül. (Nem bolygatta volna föl a sorrendet, ha a bibliográfus *A diákból* kikerült címfőlvételeket 184/a, 184/b, s így tovább tételszámokkal közölte volna. Erre főként a mutató használatának megkönnyítése végett lett volna szükség. Ugyanez vonatkozik a *Függelékre*, amelyben a nyolcvanadik születésnap irodalmát kapjuk; azzal a különbséggel, hogy csak folytatni kellett volna a tételszámozást az 1080. számmal.)

A Csuka Zoltán műveit feldolgozó első részt Harmat Béla három csoportra osztja. Először az *Önálló kötetek*, azután az *Antológiákban, gyűjteményes kötetekben* megjelent műveinek adatai következnek, majd az önállóan és gyűjteményes kötetekben megjelent műfordítások felsorolása, azután ismét Csuka Zoltán saját alkotásainak jegyzékét kapjuk, azokét, amelyek folyóiratokban és napilapokban láttak napvilágot, végül megint a lapokban, folyóiratokban közölt műfordításokét.

Mindhárom csoportban időrendben sorakoznak a tételek.

Ez a pusztán külső, alaki szempontokon nyugvó fölosztás fölöslegesen megnehezíti az életmű időrendjének világos áttekintését. Szerencsésebb lett volna, ha e háromfelé hasított, háromszor megismételt időrend helyett egyetlen, egységes időrendben tekinthetjük át Csuka Zoltán műveinek sorát, függetlenül a megjelenés formájától, jellegétől. Sőt még azt is el tudnám képzelni, hogy a műfordításokat is ugyanabban az időrendben említse a bibliográfia, amelyekben az író, költő saját műveit. Arra való a mutató, hogy ezt a különbségtételt lehetővé tegye; számunkra az életmű végigkísérése sokkal tanulságosabb, ha egymás után találjuk a legkülönbélebb műnemeket, műfajokat.

A Csuka Zoltánról szóló irodalom jegyzéke természetesen már nem okoz nehézséget: kezdve az *Út* című lap megalapításáról szóló hírrel (1922), s végzeve a *Madarska Nedelja* 1982. január 17-i közleményével, amely az író és műfordító magas jugoszláv kitüntetéséről tudósít, időrendben kapjuk a terjedelmes értekezések és a kis újsághírek leírásait egyaránt.

Ami a címfőlvételeket illeti, teljeseek, kimerítők. Kissé zavaró, hogy a nyomdának nem volt szögletes zárójele, emiatt ék alakú zárójelet használt. Szokatlan az ismertetések *i.* jelű rövidítése (a bevált *Ism.* helyett), kivált mondatkezdő helyen is kis kezdőbetűvel. Szintén jobb lett volna ezt használni a Csuka írásainak címfőlvételében szereplő (*r*) (recenzió!) helyett, nemcsak azért, mert ez fölösleges idegen szó, hanem mert mint rövidítés bennünk inkább a *regényhez* társul. A műfaji rövidítéseket különben is célszerűbb lett volna a lelőhely után, nem pedig rögtön a cím után megadni. A lelőhelyek (források) rövidítése egyébként kellemesen le van csupaszítva, tehát a lehető legtakarékosabb, legfőljebb a kettős betűk második elemét lehetett volna még szintén nagybetűvel visszaadni. Tehát nem MSz (Magyar Szó), hanem MSZ; nem SzN (Szabad Nép), hanem SZN. Ez felel meg 1954 óta a magyar helyesírás szabályainak (azóta nem OSzK-t, hanem OSZK-t írunk), és ez takarékoskodik a gépelő és a szedő erejével, idejével is (nem kell le-föl emelni a gépen a billentyűzetet). A következetesség kedvéért mindez kiterjeszhető a hasonló fajtájú rövidítésekre is: nem NuE (Népszerűség), hanem NÜE; nem PeN (Petőfi Népe), hanem PEN s így tovább.

A név- és címmutató rendkívül hasznos, kár volt azonban belőle kiragadva külön versmutatót adni: ez — a verscímeiket dőlten szedve — könnyebben használható volna az egységes, egyetlen mutatóban. Hiszen önkényes dolog elvá-

lasztani a versek címeit a másik mutatóban szereplő többi címtől. Pontosabban: amennyire célszerű elválasztani, annyira az eltérő tipográfia is elegendő a megkülönböztetéshez.

A kötetet Csuka Zoltán arcképén, aláírásán, versének kézírathasonmásán kívül még néhány jól kiválasztott kép gazdagítja, így Ivo Andrić levelének mása, több könyv- és folyóiratcímleap. Hasznos a füzet végén található életrajzi adattár is, amelynek alapján a könyvtárosok kijavíthatják a

Magyar Irodalmi Lexikonban található hibás születési adatot: Csuka Zoltán 1901. szeptember 22-én (nem pedig 2-án) született a bánsági Zichyfalván (a mai Plandištén). Érdekes az az idézetgyűjtemény, amelyet Harmat Béla a Csuka Zoltánról szóló írásokból válogatott Czine Mihálytól Bori Imrén át Harmat Béláig. (*Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár. Szentendre, 1982. 159 l. — 16,50 Ft.*)

Péter László

Kérdezz – felelek

Egy könyvtár igazgatója kérdezi az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett dolgozók pótszabadságával kapcsolatban:

„Több vitatott kérdés merült fel könyvtárunkban az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett dolgozók pótszabadságával kapcsolatban:

1. Jogosult-e a fizikai munkakörben foglalkoztatott dolgozó a pótszabadságra akkor is, ha nyugdíjat kap? 1982. január 1. előtt ilyen esetben nem járt a pótszabadság. Olyan nyugdíjast foglalkoztatunk, aki az említett időpont előtt nem volt jogosult a pótszabadságra, mert a nyugdíjkorhatárt már 1980. decemberében elérte, és 1981. január 1-től folyósították a nyugdíját. Jár-e számára most a pótszabadság? Ha igen, 1982-ben az első vagy a második évre járó pótszabadságot kell-e megkapnia?

2. Hogyan kell értelmezni a pótszabadság mértékét? Az első naptári évben három, a másodikban három + öt = nyolc, a harmadikban nyolc + öt = tizenhárom stb.?

3. Csak annak jár az említett pótszabadság, aki annál a munkáltatónál folytatja a munkaviszonyát, ahonnan nyugállományba vonult?

4. Akkor is jár a pótszabadság, ha valaki a nyugdíjazás után nem azonnal lép munkaviszonyba, hanem csak egy későbbi időpontban?

5. Ha a továbbdolgozás első éve nem teljes naptári év, akkor is három munkanap pótszabadság jár, vagy csak arányos része?

Válasz:

Az Mt. V. 50. §-a (2) bekezdésének 1982. január 1-től hatályos szövege kimondja: „Annak a dolgozónak, aki öregségi nyugdíjra jogosultságának megszerzése után fizikai munkával teljes munkaidőben tovább dolgozik, az első naptári évben három, a második és minden további naptári

évben öt munkanap pótszabadság jár.” E rendelkezés már nem tartalmazza azt a feltételt, hogy a pótszabadság csak azt illeti meg, akit a nyugdíj megállapítása nélkül foglalkoztatnak tovább. Ebből következik, hogy a nyugdíjban részesülő, fizikai munkakörben foglalkoztatott — tehát a levélíró által említett — dolgozó is jogosult a pótszabadságra. Tekintettel arra, hogy a szóban forgó esetben a továbbdolgozás első éve 1981 volt, az érdekeltet 1982-ben a második évre járó öt munkanap pótszabadság illeti meg. A második évben ugyanis nem nyolc, hanem öt, a harmadikban pedig nem tizenhárom, hanem szintén öt és azt követően is minden további évben öt-öt munkanap a pótszabadság mértéke. A jogszabály szövegéből megállapítható: az sem feltétel, hogy az érdekelt ugyanannál a munkáltatónál dolgozzék tovább, ahonnan nyugállományba vonult, és az sem, hogy utolsó munkaviszonyának megszűnése és nyugdíjasként létesített új munkaviszonyának első napja között ne legyen megszakítás. Az a nyugdíjas tehát, akinek munkaviszonya 1980. március 31-én szűnt meg, és nyugdíját április 1-től kezdték folyósítani, még akkor is jogosult a pótszabadságra, ha csak 1981 júniusában lépett munkaviszonyba — akár régi munkahelyén, akár egy másik munkáltatónál, és jelenleg is dolgozik. (Ebben az esetben 1982-re öt munkanap pótszabadságot kell kapnia.) Ha az első év nem teljes év, akkor a három munkanap arányos része jár a továbbdolgozónak. Egy dolgozó például 1982. augusztus 1-én válik nyugdíjjogosulttá. Ha fizikai munkakörben teljes munkaidőben tovább dolgozik, akkor 1982-ben pótszabadságának mértéke egy munkanap ($3 : 12 = 0,25$, és $0,25 \times 4 = 1$) lesz. Az előbbieken kívül közöltek természetesen csak az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett dolgozókra vonatkozóan.